

O'ZBEKISTONDA DAVLAT VA NODAVLAT TASHKILOTLAR

Abduxakimova Ruxshona Hoshim qizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
Ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti sotsiologiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi*
ruxshonaxaniim@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekistonda faoliyat yurituvchi davlat va nodavlat tashkilotlarining tashkiliy-huquqiy tamoyillari, ularning jamiyatdagi o'rne, asosiy huquq va majburiyatlari, o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekiston qonunchiligi doirasida nodavlat notijorat tashkilotlarining ro'yxatdan o'tish tartibi, ularning maqsadi, vazifalari va davlat bilan hamkorlik mexanizmlari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *davlat tashkilotlari, nodavlat tashkilotlari, NNT, huquqlar, majburiyatlar, fuqarolik jamiyati, qonunchilik, O'zbekiston, ijtimoiy boshqaruv.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida jamiyatning barqaror rivojlanishi davlat boshqaruvi tizimi va fuqarolik jamiyati institutlarining faol hamkorligiga tayanadi. Davlat tashkilotlari — davlat hokimiyati va boshqaruv organlari bo'lib, siyosiy, iqtisodiy, huquqiy funksiyalarni bajaradi. Nodavlat tashkilotlar esa fuqarolar tashabbusi asosida tuziladigan, jamiyatning ijtimoiy, madaniy, ma'naviy va ekologik ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiluvchi tuzilmalardir. O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlarning huquqlari davlat tomonidan kafolatlanadi, ularning jamiyat hayotida faol ishtiroki uchun shart-sharoit yaratilgan. Shu bilan birga, davlat va nodavlat sektorlarning o'zaro farqi, vazifalari, boshqaruv tamoyillari va o'xshash tomonlarini ilmiy tahlil etish mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi. O'zbekiston jamiyatida davlat va nodavlat tashkilotlar faoliyati ijtimoiy boshqaruvning ajralmas va uyg'unlashgan tizimini shakllantiradi. Mamlakatda olib borilayotgan siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar har ikki sektorning jamiyat hayotidagi o'rnini yanada mustahkamlab, ularning vazifalarini aniq belgilab bermoqda.⁹³ Zero, davlat boshqaruvi samarasini oshirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish bugungi kundagi ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shu maqsadda so'nggi yillarda davlat muassasalari faoliyatini optimallashtirish, ularni raqamlashtirish, jamoatchilik bilan ochiq muloqot tizimini yaratish kabi vazifalar amalga oshirilmogda.⁹⁴ Nodavlat tashkilotlar esa bu jarayonda aholining intilishlari, tashabbuslari va ehtiyojlarini aks ettiruvchi kuch sifatida maydonga chiqmogda. Keng qamrovli islohotlar natijasida NNTlarning huquqiy maqomi mustahkamlandi, ularning davlat bilan hamkorlik mexanizmlarini belgilovchi hujjatlar yangilandi. Ayniqsa, "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi Qonun va fuqarolik jamiyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qarorlar NNTlar faoliyatining institutsional asoslarini kengaytirib berdi. Shu bilan birga,

⁹³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining islohotlar bo'yicha Farmonlari (2022–2024).

⁹⁴ "2022–2026 Yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi".

davlatning strategik qarorlar qabul qilish jarayonida nodavlat tashkilotlar tomonidan bildirilayotgan takliflar, jamoatchilik eshituvlari, muqobil tahlillar va monitoring natijalari tobora muhim o'rin egallamoqda. Kirish qismi doirasida davlat va nodavlat tashkilotlarning mohiyatini belgilash ham muhimdir. Davlat tashkilotlari umumiy davlat siyosatini amalga oshirish, ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish, tartibga solish, xavfsizlikni ta'minlash, iqtisodiy boshqaruvni yuritish kabi vakolatlarga ega bo'lgan rasmiy institutlardir. Nodavlat tashkilotlar esa jamoat manfaatlarini ifodalovchi, davlatga bo'ysunmaydigan, mustaqil faoliyat yurituvchi, ko'ngillilik, o'zini o'zi boshqarish, notijoratlik tamoyillariga asoslangan tuzilmalardir. Ularning o'zaro taqqoslanishi ham jamiyatdagi rolini chuqurroq anglashga imkon beradi. Davlat tashkilotlari markazlashgan boshqaruv tizimini, tartibga solish vakolatini va majburiy xarakterga ega bo'lgan huquqiy kuchni namoyon etsa, nodavlat tashkilotlar ko'proq jamiyat bilan bevosita ishlaydi, ularning ehtiyojlarini o'rganadi, ijtimoiy tashabbuslarni ilgari suradi. Bu esa ikki sektorni bir-birini to'ldiruvchi va muvofiqlashtiruvchi tizimga aylantiradi. O'zbekistonda davlat va NNTlarning hozirgi holatini ilmiy tahlil qilish zaruriyatidir. 2024–2025 yillarga kelib, davlat sektorida o'zgarishlar jadal tus oldi: vazirliklar optimallashtirildi, ayrim agentliklar qayta tashkil qilindi, davlat xizmatlari soddalashtirildi. Aynan shu davrda nodavlat tashkilotlar soni ham sezilarli oshdi va turli sohalarida – ekologiya, ta'lim, salomatlik, gender, yoshlar, ijtimoiy himoya yo'nalishlarida keng faoliyat yurita boshladi. Bu jarayonlar bir narsani ko'rsatadi: jamiyat boshqaruvida davlatning roli yetakchi bo'lib qolgan bo'lsa-da, nodavlat tashkilotlar uning samaradorligini oshiruvchi va fuqarolik jamiyatini shakllantiruvchi kuch sifatida tobora muhim o'rin egallamoqda. Shu bois ularning huquqiy maqomini, vazifalarini, o'xshash va farqli jihatlarini, hamda ularning jamiyat rivojiga qo'shayotgan hissasini ilmiy asosda o'rganish dolzarb vazifadir.

Metodologiya. Tadqiqot quyidagi asosiy metodlarga tayandi:

Tahliliy metod – davlat va nodavlat tashkilotlarning vazifalarini solishtirish.

Qiyosiy yondashuv – ikki turdagi tashkilotlarning boshqaruv mexanizmlari, huquqiy asoslari va faoliyat tamoyillarini solishtirish.

Adabiyotlar tahlili. O'zbekiston Respublikasida 2024–2025 yillar davomida davlat va nodavlat tashkilotlar faoliyati, ularning soni, vazifalari hamda jamiyatdagi o'рни bo'yicha olingan tahliliy ma'lumotlar bir qator muhim natijalarni ko'rsatdi. Avvalo, davlat boshqaruvi tizimining modernizatsiya qilinishi va fuqarolik jamiyati institutlarining faol qo'llab-quvvatlanishi natijasida ikki sektorning ham ijtimoiy jarayonlardagi ishtiroki sezilarli darajada kengaygani ma'lum bo'ldi. Birinchi natija, mamlakatda faoliyat yuritayotgan tashkilotlar sonining barqaror o'sishidir. Statistika agentligi va Adliya vazirligi ma'lumotlariga tayanilsa, 2024–2025 yillarga kelib, respublikada 8 500 dan ortiq davlat tashkilotlari hamda 10 200 dan ziyod nodavlat notijorat tashkilotlari ro'yxatga olingan. Bu ko'rsatkich NNTlar sonining yildan-yilga oshib borayotganini, fuqarolarning ijtimoiy hayotdagi faolligi ortayotganini ko'rsatadi. NNTlar nafaqat yirik shaharlarda, balki chekka hududlarda ham ko'paygani hududiy tenglikning yaxshilanayotganini bildiradi. Ikkinchi natija, davlat va nodavlat sektorlarining faoliyat yo'nalishlari bo'yicha differensiallashganligi, ya'ni har ikki sektor

o'zining asosiy missiyasini aniq yo'naltirilgan holda bajarayotganidir. Davlat tashkilotlari ko'proq boshqaruv, tartibga solish, ijtimoiy himoya, xavfsizlik, sog'liqni saqlash va ta'lim tizimining strategik rivoji bilan shug'ullansa, nodavlat tashkilotlar ijtimoiy loyihalar, fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, jamoatchilik nazorati, ekologiya, gender masalalari, yoshlar bilan ishlash kabi yo'nalishlarda faol ekani aniqlandi. Bu esa jamiyat ehtiyojlarining turli qatlamlarda qamrab olinayotganini ko'rsatadi. Uchinchi natija, davlat va nodavlat sektorlar o'rtasidagi hamkorlikning mustahkamlanib borayotgani bilan bog'liq. So'nggi ikki yilda davlat organlari tomonidan qariyb 300 dan ortiq ijtimoiy loyiha NNTlar bilan hamkorlikda amalga oshirildi. Bunda mahallalar, yoshlar siyosati, atrof-muhit muhofazasi, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini qo'llab-quvvatlash kabi yo'nalishlar yetakchi bo'ldi. Ko'plab davlat dasturlarida jamoatchilik eshituvlari joriy etildi, bu esa jamiyatning o'zgarishlardagi ishtirokini oshirdi. To'rtinchi natija, raqamlashtirish jarayonlarining ham davlat, ham nodavlat tashkilotlar uchun yangi imkoniyatlar yaratgani bilan bog'liq. Davlat organlarida "my.gov.uz", "openbudget.uz", "xarid.uz" singari platformalarda ochiqlik oshgan bo'lsa, nodavlat tashkilotlar "e-NNT" platformasi orqali hisobot topshirishi, ro'yxatdan o'tishi, grantlarda qatnashishi osonlashdi. Bu jarayon byurokratik to'siqlarni kamaytirib, faoliyat samaradorligini oshirdi. Beshinchi natija, mavjud kamchiliklarning ham aniqlangani bilan bog'liq. Jumladan, ayrim hududlarda NNTlar faolligi past, malaka yetishmovchiligi, moliyaviy mustaqillikning sustligi va davlat organlari bilan o'zaro aloqalarning notekisligi rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Davlat sektorida ham ayrim jarayonlarda ortiqcha byurokratiya saqlanib qolayotgani hamkorlik samaradorligini pasaytirayotgan omillardan biri sifatida qayd etildi. Umuman olganda, 2024–2025 yillardagi olingan natijalar davlat va nodavlat tashkilotlar o'rtasidagi aloqalar mustahkamlanib borayotganini, jamiyatning ochiqlik, faollik va hamkorlikka asoslangan boshqaruv tizimiga yaqinlashayotganini ko'rsatadi. Tahlillar bu ikki sektorning bir-birini to'ldiruvchi asosiy ijtimoiy institutlar ekanini yana bir bor tasdiqladi.

Muhokama. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda davlat va nodavlat sektorlar o'zaro hamkorlikda ishlaydi. Davlat keng ko'lamli siyosiy va ijtimoiy masalalarni boshqarsa, nodavlat tashkilotlar ijtimoiy tashabbuslarni, jamoatchilik fikrini va fuqarolik faolligini kuchaytiradi.⁹⁵ NNT faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularga grant va subsidiyalar ajratish, ularning faoliyati erkinligini kengaytirish O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning muhim bosqichidir. O'zbekiston sharoitida davlat va nodavlat tashkilotlar faoliyati jamiyatning barqaror rivojlanishida o'zaro to'ldiruvchi va muvofiqlashtiruvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Davlat tashkilotlari ko'proq boshqaruv, tartibga solish, ijtimoiy himoya, xavfsizlik va strategik vazifalarni bajaradi. Nodavlat tashkilotlar esa fuqarolik jamiyatining pastdan yuqoriga qarab shakllanishiga xizmat qilib, aholining ehtiyojlarini chuqurroq o'rganishga, fuqarolar manfaatlarini himoya qilishga va turli ijtimoiy loyihalarni amalga oshirishga yo'naltiriladi. Shundan kelib chiqib, ularning jamiyatdagi o'rni ham farqli, ham bir-birini to'ldiruvchi jihatlarga ega. 2024–2025 yillarda mamlakatda olib borilayotgan keng

⁹⁵ Adliya vazirligi — NNTlar bilan hamkorlik konsepsiyasi

ko'lamli islohotlar bu ikki sektor o'rtasidagi hamkorlikni yanada kuchaytirdi. Masalan, ta'lim, sog'liqni saqlash va ekologiya sohalarida nodavlat tashkilotlarning vakolati kengaytirilib, davlat organlari bilan hamkorlik mexanizmlari yaxshilandi. Bu jarayonda davlat muassasalari iqtisodiy va ijtimoiy siyosatning strategik yo'nalishlarini belgilasa, nodavlat tashkilotlar esa amaliy loyihalar, monitoring va jamoatchilik nazorati orqali bu yo'nalishlarning amalga oshishida muhim rol o'ynadi. Natijada, sohalar kesimida qarorlar qabul qilish jarayonida ochiqlik va shaffoflik darajasi oshdi, aholining davlat boshqaruvidagi ishtiroki kuchaydi.⁹⁶ Shuningdek, nodavlat tashkilotlar sonining yildan-yilga ortib borayotgani ushbu institutlarning jamiyatda o'z o'rniga ega bo'layotganidan dalolat beradi. Ularning ko'pchiligi yoshlar masalalari, gender tengligi, ekologiya, nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini himoya qilish, mahalliy jamoalarni rivojlantirish yo'nalishlarida faol ish yuritmoqda. Shu jarayon davlat organlarini ham faolroq ochiqlikka, jamoatchilik bilan muloqotga va hisobdorlikka undamoqda. Bu esa davlat boshqaruvi sifatining oshishiga bevosita ta'sir etdi.

Biroq amaliyotda ayrim muammolar ham uchramoqda. Jumladan, nodavlat tashkilotlarning moliyaviy mustaqilligi, xodimlarining malaka darajasi yoki hududlardagi faoliyatning notekisligi ba'zi tashabbuslarning to'liq amalga oshishiga to'sqinlik qiladi. Davlat organlarida esa byurokratik jarayonlar hamon ma'lum darajada saqlanib qolayotgani hamkorlik samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli kelgusi yillarda hamkorlikni chuqurlashtirish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, NNTlar uchun grant va moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish zarur.⁹⁷ O'zbekistonda davlat va nodavlat tashkilotlar faoliyati o'zaro uyg'unlashib borayotgan hozirgi taraqqiyot bosqichida, jamiyatning ehtiyojlari va davlatning strategik maqsadlari bir-birini to'ldiruvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Davlat sektorining institutsional salohiyati kuchayib borar ekan, nodavlat tashkilotlar ham tobora ko'proq tashabbuslar bilan maydonga chiqmoqda. Bu jarayon, eng avvalo, fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish, aholining davlat boshqaruvidagi ishtirokini kuchaytirish va qarorlar qabul qilish jarayonini ochiq qilish orqali ijtimoiy tizimning sifat jihatdan yuksalishiga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda O'zbekistonda nodavlat tashkilotlar sonining o'sishi, ularning faoliyat sohalarining kengayishi hamda jamiyatdagi mavqeining mustahkamlanishi davlatning fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohoti bilan bevosita bog'liq. Xususan, so'nggi yillarda davlat boshqaruvi tizimi isloh etilar ekan, NNTlar uchun qulay huquqiy maydon yaratildi, ro'yxatdan o'tish jarayonlari yengillashtirildi, faoliyat yuritish imkoniyatlari kengaytirildi. Bu esa nodavlat sektorining hududlar kesimida ham keng miqyosda rivojlanishiga imkon berdi. Ayniqsa, ekologiya, gender tengligi, yoshlar siyosati, inklyuziv ta'lim, nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini himoya qilish yo'nalishlarida NNTlar muhim subyekt sifatida shakllanib bormoqda. Biroq, mazkur o'sish davrida ayrim tizimli muammolar ham namoyon bo'lmoqda. Jumladan, nodavlat tashkilotlarning moliyaviy mustaqilligi masalasi, ularning o'z faoliyatini professional darajada yo'lga qo'yishi, malakali xodimlar yetishmasligi, ayrim NNTlarning faqat yirik

⁹⁶ "2022–2026 Yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi"

⁹⁷ Ilmiy ishlanmalar: NNT sektoridagi muammolar tahlili

shaharlarda faol bo'lib, chekka hududlarda yetarli darajada rivojlanmaganligi hamon dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Shuningdek, davlat organlarining ayrim mahalliy bo'g'inlarida NNTlar bilan ishlash tajribasining yetarli bo'lmasligi ham hamkorlik samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, davlat sektorida ham isloh etilishi lozim bo'lgan yo'nalishlar mavjud. Masalan, ayrim davlat idoralarida ortiqcha byurokratik jarayonlar, ma'lumotlar almashinuvi tizimining sustligi, raqamlashtirish jarayonlarining hududlar kesimida notekis amalga oshirilishi kabi masalalar hamkorlikning tezkor va samarali bo'lishiga to'sqinlik qilmoqda. Bunday holat nodavlat sektorining tashabbuslarini amaliyotga joriy etishda kechikishlarga sabab bo'lishi mumkin. Shu jihatdan tahlil qilinganda, davlat va nodavlat tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni takomillashtirish uchun bir nechta ustuvor yo'nalishlar muhimdir. Avvalo, davlat tashkilotlari tomonidan jamoatchilik bilan ishlash siyosatini yanada mustahkamlash zarur. Bunga NNTlar bilan doimiy muloqot mexanizmini yo'lga qo'yish, qarorlar qabul qilishda jamoatchilik fikrini majburiy inobatga olish, davlat dasturlari doirasida nodavlat sektoriga kengroq vakolat berish kiradi. Ikkinchidan, nodavlat tashkilotlar uchun grantlar, subsidiyalar, xorijiy va mahalliy donorlar bilan ishlash mexanizmlarini qonuniy asosda kuchaytirish ularning barqaror rivojlanishiga yordam beradi. Uchinchidan, NNTlar faoliyatini monitoring qilish jarayonlarini soddalashtirish, ularga qulay sharoit yaratish va ularning ijtimoiy faoliyatini rag'batlantirish ham dolzarbdir. Davlat sektorining isloh qilinayotgan mexanizmlarida raqamli boshqaruv, elektron xizmatlar, ochiq ma'lumotlar portallari orqali shaffoflikni oshirish, jamoatchilik nazorati mexanizmlarini kuchaytirish jarayonlari ham davlat–jamiyat hamkorligi samaradorligini oshiradi. NNTlar bu jarayonlarda monitoring, tahlil, jamoatchilikni xabardor qilish va baholash kabi funksiyalarni zimmasiga olishi mumkin. Bu esa o'z navbatida davlat siyosati samaradorligining oshishiga, fuqarolarning ishonch darajasini ko'tarishga yordam beradi. Shu bilan birga, nodavlat sektorining o'sishi faqat davlatning ko'magi bilan emas, balki fuqarolarning ijtimoiy ongining yuksalishi, faolligining oshishi va jamiyatda tashabbuskorlikning kuchayishi bilan chambarchas bog'liqdir. Aholining NNTlarga qo'shilishi, volontyorlik tizimining rivojlanishi, jamoatchilik fikrining kuchayishi jamiyatda ijtimoiy mas'uliyat va o'zaro yordam tamoyillarini mustahkamlaydi. Bu jarayon O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi.

Natijalar. Davlat tashkilotlari quyidagi asosiy yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

- davlat boshqaruvini amalga oshirish;
- qonun ijrosi va davlat siyosatini ta'minlash;
- ta'lim, sog'liqni saqlash, xavfsizlik, ijtimoiy himoya kabi sohalarni boshqarish;
- davlat byudjeti mablag'lari asosida ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish;
- jamoat tartibini saqlash va fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini himoya qilish.⁹⁸

Nodavlat tashkilotlarning vazifalari:

Nodavlat notijorat tashkilotlarining asosiy vazifalari:

⁹⁸ «Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida»gi Qonun

- jamiyatning ijtimoiy, ma'naviy, huquqiy ehtiyojlarini qondirish;
- aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash;
- ekologiya, xayriya, ijtimoiy himoya, yoshlar, xotin-qizlar, nogironlar huquqlarini himoya qilish;

- davlat bilan hamkorlikda ijtimoiy loyihalar amalga oshirish;
- jamoatchilik nazoratida ishtirok etish.⁹⁹

Davlat va nodavlat tashkilotlarning o'xshash jihatlari:

- Ikkisi ham jamiyatning taraqqiyoti va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.
- Huquqiy asos bilan faoliyat yuritadi.
- Ma'lum darajada davlat tomonidan nazorat qilinadi.
- Yuridik shaxs maqomiga ega bo'lishi mumkin.

Aniq sonlar yildan-yilga o'zgaradi, ammo O'zbekistonda minglab davlat tashkilotlari (vazirliklar, agentliklar, davlat muassasalari, mahalliy hokimiyat organlari) mavjud, keng ko'lamdagi nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyat olib boradi (fondlar, uyushmalar, jamoat tashkilotlari).

Umuman olganda, O'zbekistonda davlat va nodavlat tashkilotlar faoliyatining bugungi ko'rinishi shuni ko'rsatadiki, jamiyat modernizatsiyasi, ijtimoiy islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshishi, fuqarolarning davlat boshqaruvidagi bevosita ishtiroki va ijtimoiy barqarorlik aynan ushbu ikki sektor o'rtasidagi o'zaro hamkorlikka bog'liq. Kelajakda bu jarayonni yanada kuchaytirish, tizimli yondashuvlarni takomillashtirish, manfaatdor tomonlarning o'zaro mas'uliyatini oshirish davlat boshqaruvi samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa. Davlat va nodavlat tashkilotlari O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida o'z o'rniga ega bo'lgan mustaqil, biroq o'zaro bog'liq tizimlardir. Davlat tashkilotlari davlat boshqaruvi va siyosatni amalga oshirishga mas'ul bo'lsa, nodavlat tashkilotlari jamiyat manfaatlarini himoya qilish va fuqarolik jamiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ularning o'xshash va farqli jihatlarni chuqur tahlil qilish — mamlakatda boshqaruv sifatini oshirish, ijtimoiy sohani rivojlantirish, hamda davlat–jamiyat hamkorligini mustahkamlashga yordam beradi.

Umuman olganda, 2024–2025-yillardagi statistik ko'rsatkichlar ham, amaliy misollar ham shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda davlat va nodavlat sektorlarining o'zaro uyg'un ishlashi jamiyat rivojining muhim omiliga aylanmoqda. Ularning har biri alohida funksiyani bajargan holda, umumiy maqsad — aholining farovonligi, ochiq va adolatli boshqaruv tizimini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Shu nuqtai nazardan qaralganda, O'zbekistonda davlat va nodavlat tashkilotlarining hamkorlikda faoliyat yuritishi nafaqat boshqaruv sifatini oshiradi, balki fuqarolarning ijtimoiy jarayonlardagi ishtirokini kuchaytiradi. Xususan, so'nggi yillarda nodavlat sektorining faolligi oshib, ularning davlat dasturlarini amalga oshirishga qo'shayotgan hissasi tobora ortib bormoqda. Bu esa jamiyatda ochiqlik, shaffoflik va mas'uliyatning mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, davlat tashkilotlari

⁹⁹ «Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida»gi Qonun (1999-y., 2021-y. tahriri)

ham o'z faoliyatida jamoatchilik fikriga tayanish, nodavlat tashkilotlar bilan qo'shma loyihalar ishlab chiqish va aholining real ehtiyojlarini inobatga olishga intilmoqda.

Davlat va nodavlat institutlari o'rtasidagi bunday uyg'unlik ijtimoiy barqarorlikning muhim kafolati hisoblanadi. Chunki nodavlat tashkilotlar odatda aholining eng dolzarb muammolariga yaqin bo'ladi, ularga bevosita muloqot orqali yechim taklif qiladi. Davlat organlari esa bu jarayonlarni tizimli boshqarish va huquqiy asos bilan mustahkamlash orqali umumiy rivojlanishning barqaror bo'lishini ta'minlaydi. Natijada, ijtimoiy himoya, atrof-muhit muhofazasi, yoshlar va ayollar masalalari, nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini qo'llab-quvvatlash kabi yo'nalishlarda samaradorlik sezilarli darajada ortmoqda.

Biroq mavjud yutuqlarga qaramay, ayrim masalalar hali ham izchil takomillashtirishni talab qiladi. Jumladan, nodavlat tashkilotlarning hududlar bo'yicha teng rivojlanmaganligi, ularning moliyaviy barqarorligi, davlat organlari bilan hamkorlik mexanizmlarining ba'zi hollarda sustligi kabi muammolar mavjud. Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish uchun qonunchilikni takomillashtirish, NNTlar uchun grant va qo'llab-quvvatlash tizimlarini kengaytirish, davlat organlarida ochiqlik va hisobotlilik tamoyillarini kuchaytirish zarur. Ayniqsa, 2024–2025 yillarda joriy etilgan raqamlashtirish siyosati bu borada katta imkoniyatlar yaratmoqda, chunki elektron tizimlar orqali shaffoflikni ta'minlash va jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish osonlashmoqda.

Umuman olganda, O'zbekistonda davlat va nodavlat tashkilotlarining o'zaro hamkorlikda ishlashi kelajakda yanada chuqurlashib, fuqarolik jamiyati institutlarining mustahkamlanishiga, boshqaruv tizimining modernizatsiya qilinishiga va aholining farovonligi oshishiga xizmat qiladi. Har ikki sektorning o'ziga xos vazifalari bor bo'lsa-da, ularning umumiy maqsadi — ijtimoiy rivojlanishni ta'minlash, adolatli boshqaruvni shakllantirish va jamiyat manfaatlarini himoya qilishdan iborat. Shu bois davlat va NNTlar o'rtasidagi hamkorlikning davomiyligi va samaradorligi O'zbekistonning demokratik taraqqiyoti yo'lida asosiy omillardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining islohotlar bo'yicha Farmonlari (2022–2024).
2. "2022–2026 Yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi".
3. "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun.
4. "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi Qonun (1999 y., 2021 y. tahriri).
5. Adliya vazirligi — NNTlar bilan hamkorlik konsepsiyasi.
6. "2022–2026 Yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi".
7. Ilmiy ishlanmalar: NNT sektoridagi muammolar tahlili.